

GIỚI THIỆU LUẬN ÁN TIẾN SĨ KHXH&NV

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TRIẾT HỌC

LÊ VĂN LỢI. Ảnh hưởng của văn hoá tôn giáo trong đời sống tinh thần xã hội Việt Nam hiện nay

Chuyên ngành: Chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử

Mã số: 62 22 80 05

Với một đất nước đa tôn giáo, số lượng người theo đạo khá đông như Việt Nam, việc đề ra và thực hiện chính sách tôn giáo là vấn đề hệ trọng, không những ảnh hưởng trực tiếp đến quyền lợi hợp pháp và nhu cầu tinh thần của một bộ phận nhân dân mà còn tác động không nhỏ tới tình hình chính trị, kinh tế, xã hội của đất nước. Chính vì vậy, cùng với việc khởi xướng và lãnh đạo nhân dân ta thực hiện công cuộc đổi mới toàn diện đất nước, Đảng ta đã có sự đổi mới tư duy, lý luận về tôn giáo và công tác tôn giáo, chủ trương “phát huy những giá trị văn hoá, đạo đức tốt đẹp của tôn giáo”.

Để thực hiện chủ trương đó, đòi hỏi phải làm rõ nhiều vấn đề liên quan đến tôn giáo và quan hệ giữa tôn giáo với văn hoá và phát triển. Việc nghiên cứu văn hoá tôn giáo nhằm tìm ra các giải pháp phù hợp để phát huy ảnh hưởng tích cực của văn hoá tôn giáo trong quá trình xây dựng đời sống tinh thần xã hội hiện nay được đặt ra như một yêu cầu cấp thiết cả về mặt lý luận và thực tiễn. Với lý do đó, tác giả đã chọn chủ đề “*ảnh hưởng của văn hoá tôn giáo trong đời sống tinh thần xã hội Việt Nam hiện nay*” cho bản luận án của mình.

Nội dung chính của luận án gồm 3 chương.

Chương 1, *Văn hoá tôn giáo và đặc điểm của văn hoá tôn giáo ở Việt Nam hiện nay* (tr. 13-67), khái quát các quan niệm về “văn hoá”, “tôn giáo”, “văn hoá tôn giáo”; từ đó phân tích các đặc điểm của văn hoá tôn giáo ở Việt Nam hiện nay.

Theo tác giả, “văn hoá tôn giáo là hệ thống giá trị kết tinh và phát lộ lực lượng bản chất người trong lĩnh vực tôn giáo và chịu quy định của ý thức tôn giáo, thông qua đó nó cũng thực hiện chức năng ‘nhân hoá’ tự nhiên, xã hội hoá con người và nhân đạo hoá xã hội” (tr.46). Văn hoá tôn giáo bao gồm: các giá trị tri thức, các giá trị nghệ thuật, các giá trị đạo đức, lối sống, phong tục, tập quán, lễ hội... Văn hoá tôn giáo được kết cấu bởi các giá trị văn hoá vật thể và phi vật thể. Nó còn được kết cấu theo tầng bậc, lấy niềm tin tôn giáo làm trung tâm. Với kết cấu này, các giá trị văn hoá tôn giáo được tổ chức xung quanh thế giới quan tôn giáo theo một trật tự nhất định.

Văn hoá tôn giáo ở Việt Nam hiện nay có 4 đặc điểm cơ bản: có hệ giá trị hết sức phong phú; tính đan xen, hoà đồng và giao thoa giữa các hệ giá trị văn hoá khác nhau biểu hiện rõ hơn tính chất bài trừ nhau; là thành tố quan trọng, nhưng không còn giữ vai trò chủ đạo trong nền văn hoá dân tộc; chịu sự tác động mạnh mẽ của nền văn hoá đang phát triển theo hướng tiến tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Những đặc điểm này là nhân tố quan trọng quy định tính chất, mức độ tác động của văn hoá tôn giáo đối với đời sống tinh thần xã hội Việt Nam hiện nay.

Chương 2, *Ảnh hưởng của văn hoá tôn giáo đối với một số lĩnh vực cơ bản của đời sống tinh thần xã hội Việt Nam hiện nay* (tr. 68-152), tác giả phân tích ảnh hưởng của văn hoá tôn giáo đối với đời sống tinh thần xã hội trên các lĩnh vực: tư tưởng chính trị; đạo đức, lối sống; nghệ thuật.

Đối với lĩnh vực tư tưởng chính trị: ảnh hưởng của văn hoá tôn giáo không còn sâu đậm như trong xã hội truyền thống, nhưng nó vẫn đóng góp một số giá trị tư tưởng mang tính nhân văn, đồng thời, chi phối đến tư tưởng chính trị của tín đồ tôn giáo. *Trước hết*, văn hoá tôn giáo đóng góp một số giá trị tốt đẹp cho lĩnh vực tư tưởng chính trị. Những tư tưởng yêu nước, nhân đạo, đoàn kết cộng đồng của các tôn giáo luôn là những “chất liệu văn hoá” cho sự phát triển của hệ tư tưởng chính trị, tư tưởng XHCN và CSCN. *Thứ hai*, những giá trị văn hoá tốt đẹp trong tôn giáo góp phần tạo môi trường thuận lợi để hệ tư tưởng chính trị chủ đạo lan toả vào cuộc sống và định hướng xã hội. Văn hoá tôn giáo góp phần tạo nên “chất dung môi” để các giá trị của hệ tư tưởng tiếp biến vào đời sống tinh thần, ý thức của đồng bào có đạo; góp phần tạo nên rào cản chống lại sự tấn công của những tư tưởng, văn hoá ngoại lai mang tính “độc hại”... *Thứ ba*, bên cạnh mặt tích cực là chủ yếu, theo tác giả, văn hoá tôn giáo cũng có mặt ảnh hưởng tiêu cực đến đời sống tư tưởng chính trị, đó là: hướng con người đến một thiên đường hư huyền ở bên kia thế giới, khuyên con người an phận, hình thành nên ở họ quan niệm “yêu nước gắn liền với yêu giáo hội”, ngoài ra, tinh thần đoàn kết của tôn giáo thường có giới hạn chật hẹp trong nội bộ cộng đồng tôn giáo,...

Đối với lĩnh vực đạo đức, lối sống: văn hoá tôn giáo bổ sung một số giá trị cho đạo đức, lối sống của dân tộc, đó là: tinh thần hướng thiện, từ bi, hi xả, vô ngã, vị tha, bác ái, “tu nhân”, “hiếu nghĩa”... Nó góp phần giữ gìn và phát huy những giá trị tốt đẹp của đạo đức, lối sống truyền thống. Nhiều giá trị đạo đức, lối sống tốt đẹp của các dân tộc đã được các tôn giáo tiếp thu và lưu giữ, trở thành những giá trị đạo đức tôn giáo và lối sống đạo đức mang đậm bản sắc văn hoá Việt Nam. Trong công cuộc đổi mới đất nước, văn hoá tôn giáo đã góp phần phát huy truyền thống đạo đức tốt đẹp của dân tộc trong các hoạt động nhân đạo, từ thiện..., đồng thời góp phần củng cố đạo đức, lối sống thiện mỹ. Tinh thần nhân đạo trong văn hoá tôn giáo cùng những quy tắc, chuẩn mực đạo đức tôn giáo đã có tác động không nhỏ tới ý thức của tín đồ, làm cho họ nỗ lực trong việc gìn giữ nếp sống gia phong, đoàn kết với cộng đồng cùng tín ngưỡng. Tuy nhiên, ngoài những ảnh hưởng theo hướng tích cực, văn hoá vẫn có mặt ảnh hưởng tiêu cực nhất định đến đạo đức lối sống. Trong đó vẫn chứa đựng những chuẩn mực đạo đức có tính chất lạc hậu, lỗi thời, không tương hợp với đạo đức, lối sống của xã hội ta hiện nay. Đạo đức tôn giáo vẫn còn chứa đựng những lời răn về sự nhẫn nhục, cầu an... Những nhân tố này có thể tạo nên nhân cách “yếm thế, thụ động”, chỉ biết trông chờ vào sự cứu vớt mang tính giả tưởng, hư ảo của lực lượng siêu nhiên...

Đối với lĩnh vực nghệ thuật: văn hoá tôn giáo góp phần giữ gìn, phát huy các giá trị nghệ thuật truyền thống và làm phong phú thêm cho nền nghệ thuật nước nhà. Trong giai đoạn hiện nay, nghệ thuật tôn giáo vẫn hiện diện, trước hết với tính cách là một di sản của quá

khứ, mang trong nó nhiều tinh hoa của nghệ thuật truyền thống dân tộc. Văn hoá tôn giáo đóng góp cho nghệ thuật dân tộc trên tất cả các loại hình nghệ thuật, trong đó, nổi bật là các giá trị kiến trúc, điêu khắc, văn học và âm nhạc. Ngoài ra, văn hoá tôn giáo còn gia tăng ảnh hưởng và góp phần kích thích nền nghệ thuật dân tộc phát triển. Trong thời kỳ đổi mới đất nước, ảnh hưởng của văn hoá tôn giáo đối với nền nghệ thuật dân tộc không những không suy giảm mà còn sâu đậm thêm, thể hiện ở nhiều tác phẩm nghệ thuật có đề tài tôn giáo, mang âm hưởng tôn giáo cũng như ở sự tham gia của nhiều nghệ sĩ có đạo trong đời sống nghệ thuật của dân tộc.

Trên cơ sở phân tích những ảnh hưởng cả tích cực lẫn tiêu cực của văn hoá tôn giáo đối với đời sống tinh thần xã hội ở trên, ở chương 3, tác giả đưa ra *một số nguyên tắc và giải pháp nhằm khai thác, phát huy ảnh hưởng tích cực của văn hoá tôn giáo trong đời sống tinh thần xã hội Việt Nam hiện nay* (tr. 153-198).

Muốn khai thác, phát huy được ảnh hưởng tích cực của văn hoá tôn giáo trong đời sống tinh thần xã hội Việt Nam hiện nay, theo tác giả, phải dựa trên cơ sở đổi mới nhận thức về tôn giáo và vai trò của tôn giáo trong đời sống xã hội. Bởi không thể nhận thức và đánh giá chính xác về ảnh hưởng của văn hoá tôn giáo trong đời sống tinh thần nếu không nhận thức được đúng bản chất, nguồn gốc và vai trò xã hội của tôn giáo; đồng thời, phải gắn liền với việc khắc phục những ảnh hưởng tiêu cực của nó. Nguyên tắc này xuất phát từ mối quan hệ biện chứng giữa “xây” và “chống” trong công cuộc xây dựng đời sống tinh

thần xã hội. Ngoài ra, còn phải gắn liền với quá trình phát triển kinh tế-xã hội, nói cách khác, phải đặt nó trong bối cảnh kinh tế-xã hội của đất nước, phải lấy phát triển kinh tế làm cơ sở và phải hướng vào mục tiêu phát triển kinh tế-xã hội.

Theo đó, các giải pháp cụ thể được tác giả đưa ra là:

- Tích cực tuyên truyền, giáo dục tư tưởng mác xít làm chuyển biến nhận thức của xã hội về văn hoá tôn giáo và vai trò của văn hoá tôn giáo trong đời sống tinh thần xã hội.

- Hoàn thiện cơ chế phát huy những giá trị văn hoá tốt đẹp của tôn giáo.

- Tăng cường sự phối hợp giữa cơ quan làm công tác tôn giáo với cơ quan làm công tác văn hoá của Đảng, Nhà nước.

- Phát huy vai trò của Mặt trận tổ quốc Việt Nam, các đoàn thể nhân dân và các hội văn học nghệ thuật trong công tác văn hoá tôn giáo.

- Đấu tranh khắc phục những tiêu cực nảy sinh trong sinh hoạt tôn giáo và chống sự lợi dụng tôn giáo vào mục đích xấu.

- Có sự đầu tư thoả đáng với phương thức phù hợp để xây dựng đời sống vật chất và tinh thần trong vùng đồng bào có đạo.

Luận án được bảo vệ thành công tại Hội đồng chấm luận án cấp Nhà nước, họp tại Học viện Chính trị-Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh năm 2008.

TRUNG HẬU
giới thiệu